

ΣΕΛΙΔΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Οι παρατηρήσεις με τον τίτλο «Γουδί: όνομα και Ιστορία» του καλού δημοσιογράφου και σχολιαστή επί διεθνών θεμάτων Κώστα Τσολανίδη στην «Καθημερινή» της 29 Ιουνίου μου προκάλεσαν τό κέντρισμα να γράψω αυτές τις γραμμές. Περιλαμβάνω σκέψεις μου από πολύ παλιά, όταν στοχαζόμουνα, σαν νέος που ήμουν, τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, πάνω στην άδιερεύνητη μοίρα του έλληνομοῦ. Ήτανε χρόνια αίματηρών συγκρούσεων, εθνικής άβεβαιότητας, βίαιων παθών, μεγάλων κινδύνων για την Ελλάδα.

Θυμάμαι καλοκαιρινές βραδιές τό 1951, φαντάρος στό 502 Τάγμα Πεζικού της 3ης Όρεινής Ταξιαρχίας (της έπονομαζομένης Ρίμνι), στρατοπεδευμένο έξω από τό Άγιόφυλλο στό Χάσια όρη, κατάκοπος από τό όλημερνό σκάψιμο όρυγμάτων, νά κάθομαι μπροστά στό άτομικό μου άντίσκηνο και νά προσπαθώ νά σκεφτώ, άναδρομές στό παρελθόν, φαντασιακά άλματα στό μέλλον.

Και τότε, και άργότερα, και τώρα, άρκετές φορές έσκέφθηκα την τύχη των Έξι, που ή επανάσταση του 1922 έστειλε βεβιασμένα στό έκτελεστικό άποσπασμα. Ήταν κάπως φυσικό, γιατί μεγάλωσα με άντιβενιζελική οικογενειακή παράδοση (ήπιας πάντως μορφής) και στη βιβλιοθήκη στό γραφείο του πατέρα μου ύπήρχαν σχετικά βιβλία (θυμάμαι τό: *Η Ελλάς εν Μικρά Άσία* του Ξενοφώντος Στρατηγού και τό *Ιστορία του Έλληνικού Διχασμού* του Ιωάννου Μεταξά).

Με σημειωμένον τον χρόνο κτήσεως (1953) έχω στην βιβλιοθήκη μου μιά από τις πρώτες προσπάθειες άντικειμενικής και άπαλλαγμένης από κομματική έμπάθεια περιγραφής της μικρασιατικής περιπέτειας. Είναι τό βιβλίο του Α. Α. Πάλλη με τον τίτλο *Greece's Anatolian Venture - And After*, που εκδόθηκε τό 1937. Στο καταληκτικό του κεφάλαιο (*Conclusion*) ο Πάλλης συνοψίζει σε έννια προτάσεις τά κατ' αυτόν αίτια της καταστροφικής εκβάσεως της μικρασιατικής περιπέτειας. Είναι άξιοσημείωτο ότι ο Πάλλης, τον όποιον έγνώρισα προσωπικά ως διευθυντή του παρά τη Πρεσβεία του Λονδίνου Γραφείου Τύπου με τον βαθμό του προσέδρου ύπουργού, όταν ύπηρετούσα στό ύφυπουργείο Τύπου, ύποστηρικτής του Έλευθερίου Βενιζέλου και εκ των πρώτων άξιωματούχων της Επαναστατικής Κυβερνήσεως Βενιζέλου - Κουντουριώτη - Δαγκλή στη Θεσσαλονίκη τό 1916, εκτιμά ότι ή άποτυχία της άσιατικής περιπέτειας της Ελλάδος, όπως είχαν προείδει οι στρατιωτικοί ειδικοί (άναφέρει τους Ιωάννη Μεταξά, στρατάρχη Foch, στρατάρχη Sir Henry Wilson) ήταν προδιαγεγραμμένη.

Έπιβάλλεται ή άποκατάστασις των Έξι

του Νικολάου Α. Γ. Λιναρδάτου

Έδιάβασα άρκετά από τά όσα έγράφησαν κατά τον διαρρευσαντα εκτοτε χρόνο βιβλία (*Η Μικρασιατική Έπιχείρησις* (1966) του πρέσβυ Βασιλείου Α. Μόστρα, *The Chanak Affair* (1969) του David Walder κ.ά.) και βεβαίως τά σχετικά κεφάλαια σε γενικές ιστορίες, ως πού λίγο μετά την μεταπολίτευση εύρέθηκε στό χέρια μου τό βιβλίο *Ionian Vision - Greece And Asia Minor 1919-1922* του άλλοτε Βρετανού πρέσβυ στην Ελλάδα Michael Llewellyn (όμοιοκαταληκτεί με τό Έλλην) Smith. Τό βιβλίο βασίζεται σε διδακτορική διατριβή του συγγραφέα στό πανεπιστήμιο της Όξφόρδης. Μεταφράσθηκε με μεγάλη έπιμέλεια από την Λίνα Κάσδαγλη με τον τίτλο *Τό Όραμα της Ιωνίας - Η Ελλάδα Στη Μικρά Άσία 1919-1922* (έκδοση του Μορφωτικού Ίδρυματος της Εθνικής Τραπέζης, 2002). Κατά την ταπεινή μου γνώμη άποτελεί την σχεδόν όριστική, έξιστόρηση και κρίση για τις πράξεις και τις ευθύνες των πρωταγωνιστών της δραματικής εκείνης περιόδου.

Γράφει ο Λιουέλλυν Σμίθ στην εισαγωγή του στη δεύτερη άγγλική έκδοση (Φεβρουάριος 1998), όπως μεταφράσθηκαν:

«Η καταστροφή του 1922, που όδήγησε στό ξερίζωμα του έλληνομοῦ της Μικράς Άσίας και μεταμόρφωσε τό σύγχρονο έλληνικό κράτος, όφειλόταν σε τρεις παράγοντες. Πρώτον, τό έλληνικό κράτος δεν είχε τη δύναμη νά άντεπεξέλθει σ' αυτό τό έργο (άν και ο έλληνικός στρατός πραγματοποίησε ήρωικά κατορθώματα). Δεύτερον, ή γεωγραφία και ή έθνογραφία συνδυασμένες ήταν εναντίον της Ελλάδας. Τρίτον, με τη μερική έξαιρέση της Βρεταννίας, οι σύμμαχοι της Ελλάδας δεν τη βοήθησαν. Έτσι ή Ελλάδα άνέλαβε ένα έργο πέρα από τις δυνάμεις της, γιατί ύποτίμησε τις δυνάμεις που είχαν συνταχθεί εναντίον της και ύπετίμησε εκείνες που συμμαχοῦσαν μαζί της...»

«Είναι όρισμένως άλήθεια ότι ή πτώση του Βενιζέλου τον Νοέμβριο του 1920 και ή έπιστροφή του Βασιλιά Κων-

σταντίνου και της φιλοβασιλικής Κυβερνήσεως είχαν βλαβερές συνέπειες. Έπέφεραν πλήγμα στην πολεμική οικονομία της Ελλάδας, γιατί οι Σύμμαχοι μπλόκαραν τις πιστώσεις τους στην νέα Κυβέρνηση. Έπέτρεψαν στην Γαλλία και την Ιταλία νά κάνουν πού εύκολα αυτό πού όπωσδήποτε ήθελαν και νά έρθουν σε συνεννόηση με τον Κεμάλ. Άλλά ή Ελλάδα δεν είχε ποτέ την ύποστήριξη τους, και πιστεύω ότι θά είχαν έγκαταλείψει τον Βενιζέλο, άκριβώς όπως, με πού ήσυχη συνείδηση, έγκατέλειψαν τον Κωνσταντίνο. Όσο για την Βρεταννία, ή άλλαγή του καθεστώτος στην Ελλάδα δεν είχε και μεγάλη σημασία. Ο Λόνντ Τζώρτζ έξακολούθησε νά ύποστηρίξει, άν και σπασμωδικά. Ο Κώρζον και τό Φόρεϊν Όφφισ συνέχισαν την προσπάθεια, μάταια όπως άποδείχθηκε, νά διατηρήσουν τή βασική δομή της συνθήκης των Σεβρών, με διπλωματικές διαπραγματεύσεις...»

«Ο Βενιζέλος επιβάλλει τό θαυμασμό για τή δύναμη και τά όράματά του και μαζί τή θλίψη για τή λαθεμένη κρίση του... Οι μετανουεμβριανοί βασιλικοί μου επιβάλλον, έμένα τουλάχιστον, τή συμπάθεια άπέναντι σε ανθρώπους που βρέθηκαν άντιμέτωποι με περιστάσεις πού τους ξεπερνούσαν. Πολλοί Έλληνες τους βλέπουν ακόμα με περιφρόνηση, γιατί δεν κατόρθωσαν νά άποτρέψουν τή συμφορά. Άλλά ή θέση τους ήταν έλεεινή, άν και την είχαν δημιουργήσει μόνοι τους, γιατί ήταν πολιτικοί πού, ενώ έπεδίωξαν την έξουσία, δεν μύορσαν νά άποφύγουν τις ευθύνες της. Πιστεύω πώς ήθελαν νά πράξουν, ότι καλύτερο γινόταν για τή χώρα τους... Αισθάνονταν ότι είχαν παγιδευτεί από την πολιτική του Βενιζέλου σ' έναν πόλεμο πού τον είχαν κληρονομήσει χωρίς νά πιστεύουν σ' αυτόν, αλλά ήταν τόσο αδύναμοι και άνεπαρκείς, ώστε δεν μπορούσαν νά τον άποφύγουν. Η έκτέλεση του Γούναρη και των συνεργατών του μετά τή Δίκη των Έξι ήταν άδικία, άν και την κατανοεί κανείς μέσα στό πικρά έπακόλουθα της ήττας.»

Έτσι κρίνει ένας φίλος της χώρας μας και άξιος μελετητής της κρίσιμης αυτής περιόδου της Ιστορίας

μας τά συμβάντα και τους ανθρώπους. Και ή κρίσις αυτού δικαία έστι.

Ανόμιση περίου δεκαετίες ύστερα από τά γεγονότα, στό όποια έγινε άναφορά πού πάνω, μιά νέα έξίσου τραγική περίου περνάει ή χώρα και ο λαός μας. Έχαρκτηρίσθηκε τότε ως συμμοριτοπόλεμος και σήμερα με μεγαλοφυγία τον άποκαλοῦμε εμφύλιο πόλεμο. Όχι μόνον οι πολλοί και οι μικροί, αλλά και οι ήγέτες της κατά της πατρίδας άνταρσίας εκείνης και έπιβουλης έτυχαν λήθης και συγχωρήσεως. Στους τελευταίους μάλιστα έδόθηκαν ευκαιρίες και δυνατότητα νά αναλάβουν και ύψηλά πολιτικά αξιώματα, άρχηγοί κομμουνιστών, βουλευτές κ.ά. *

Από την άλλη μεριά, με την Γαλλία και την Ιταλία, χώρες που φέρουν ευθύνη (μεγαλύτερη ή μικρότερη δεν έχει σημασία, ή ευθύνη τους είναι από ήθική άποψη, είναι ποιοτική, όχι ποσοτική), για την άποτυχία της έλληνικής έπιχειρήσεως, είμαστε φίλοι και σύμμαχοι, στενοί και άγαπημένοι (!).

Δεν είναι άδικο στην ιστορική διαδρομή του έθνους νά μένουν στιγματισμένοι κάποιοι πολιτικοί και στρατιώτες, άσφαλώς έντιμοι και φιλοπάτριδες, γιατί βρέθηκαν άνήμποροι και διστακτικοί άνάμεσα στις γυανταίες μυλόπετρες μιάς παγκόσμιας άνθρωποφάγου συγκρούσεως και μέσα στό βρασιό όξυτάτου πάθους εμφύλιων άντιθέσεων.

Ήθε ή ώρα -προτείνω με γνώση και σεβασμό- ή Βουλή των Έλλήνων, υπέρτατος στη χώρα κριτής, νά άποκαταστήσει με μιά μεγαλόκαρδη άπόφασή της τή μνήμη των Δημητρίου Γούναρη, Νικολάου Στράτου, Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, Γεωργίου Μπαλτατζή, Νικολάου Θεοτόκη, Γεωργίου Χατζηανέστη, Ξενοφώντος Στρατηγού και Μιχαήλ Γούδα. Μπορεί νά ήταν μικρότεροι των άπαιτήσεων μιάς κοσμογονικής έποχής. Δεν ήταν προδότες. Υπήρξαν θύματα άνεξιχνίαστης μοίρας.

* Σήμερα διερωτώμαι: Τό άξιζούν; Αν είχατε διαβάσει τον Ριζοπάστη στις 4 Ιούλη (ήμαρτον Θεέ μου) 2006 (τέσσαρες σελίδες ή περιγραφή) θά είχατε και έσεις άναρωτηθεί. Τίτλος του: «Εκδήλωση στό Γράμμο για τά 60χρονα του ΔΣΕ (Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας) συνεχίζουμε μέχρι τή νίκη για πάντα». Μπροστά στό μνημείο-σύμβολο ή Άλέκα Παπαρήγα: «Τιμή και δόξα στους ήρωες του Δημοκρατικού Στρατού». Και δεν ντρέπονται. Όταν έχουμε δεί ποδ όδήγησαν τους λαούς τους, όπου έπεκράτησαν, οι «δημοκρατικοί» στρατοί (στην Άνατολική Ευρώπη και τά Βαλκάνια). Δημοκρατικοί! Και πράσινα άλογα! Όπως ένα από τά έμφανη συνθήματα στην άοτη πρόσση του ύπουργείου Άλήθειας της Ώκεανίας του Τζώρτζ Όργουελλ: War is Peace, ο Πόλεμος είναι Ειρήνη.